

הצעת המטה באשתו נדה | ד:

תוכן:

פתיחה

שיטת התוספות שהותר בהצעת המטה הפעולות שיש בהם משום טורח ביאור שיטת הרשב"א דנראה שאסר כל הפעולות השייכות בהצעת המטה הדעות, שהותרו הפעולות שיש בהם משום טורח בירור דעתם של כמה מהראשונים שהזכירו לדין הגמ' כמות שהוא דעת ר"י מלוניל שהאיסור משום הרהור של הבעל מסקנה

פתיחה

גרסינן בכתובות (ד:):

"אמר רבי יצחק בר חנינא אמר רב הונא, כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה, חוץ ממזיגת הכוס הצעת המיטה והרחצת פיר"ר".

וכן הובאה המימרא בהמשך מסכתין (א.ס.), ושם נוסף אופן בו מותרת הצעת המיטה,:

"אמר רבא לא אמרן אלא בפניו, אבל שלא בפניו לית לן בה".

ועיקרו של דין זה אין עליו חולק, אבל הראשונים נחלקו בגדרי האיסור וטעמו, האם כוונת הגמרא לאסור את כל הפעולות המרכיבות את הצעת המיטה, או שיש לחלק ביניהם, וחלקם מותרות אף בזמן שהאשה נדה, וזהו מאחר שטעם האיסור הוא משום חיבה, ורק בחלק מהפעולות שייך חשש זה.

שיטת התוספות שהותר בהצעת המטה הפעולות שיש בהם משום טורח

וכתבו התוספות (ד: ד"ה והצעת), נראה לר"י דהצעת המיטה דהכא היינו פריסת סדינין שהוא דבר של חיבה, אבל הצעת כרים וכסתות שאינן דברים של חיבה שרי לנדה. והביא ראייה לדבריו, דנאמר במשנה (נט:): בענין חיובי האשה לבעלה, "הכניסה לו ג' שפחות אינה מצעת לו את המיטה ואינה עושה בצמר, ארבע יושבת בקתדרא". ואמרינן עלה בגמרא (א.ס.), "אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא, אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו את המיטה ומרחצת לו פניו ורגליו". ולכאורה הוא תמוה שהרי מפורש במשנה, שבהכניסה לו ג' שפחות אינה מצעת לו את המיטה, וא"כ אמאי בהכניסה ד' צריכה להציע לו. ולזה פירש"י דתרי גוויני הצעת המיטה הן, וכתב, אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו מיטה, לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח, ומשום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו, ולא דמי למצעת דמתניתין דהוי דבר של טורח ובכפיה, הני לא כפי לה, אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל, ע"כ.

והיינו דמה שפטרוה במשנה בהכניסה לו ג' שפחות, זהו מהמלאכות שחייבת לעשות לבעלה, ובזה נכלל חלק הצעת המיטה שיש בו טורח יותר, אבל שאר הפעולות הקלילות יותר אינה חייבת לעשות לו מעיקר

הדין, וחכמים אמרו זאת בתורת עצה טובה בכדי להרבות ביניהם אהבה ואחוה, וזהו שאמרו בגמ' שאפילו בהכניסה לו ד' שפחות שיש מלאכות נוספות שמצד הדין פטורה מלעשותן לבעלה, מ"מ ישנם מלאכות שעל הצד הטוב תעשה אותם האשה, שאלו תכליתם אינם אלא מצד החיבה. ומדברי רש"י הללו הביא ר"י ראייה, שדוקא ההצעה של חיבה הוא דאסור. והוא גם מוכח ממה שכללה זאת הגמ' בהדי מזיגת הכוס והרחצת פניו ידיו ורגליו, שאלו גם כל תכליתם משום חיבה, וכמש"כ רש"י (סא.), חוץ ממזיגת הכוס, כל שהוא דברים של קירוב וחיבה ומביאין לידי הרגל דבר.

ומיהו סייגו התוספות הוכחה זו, שישנם ספרים שגרסו במשנה, "ואינה מצעת המיטה" ולא גרסו לתיבת "לו", והיינו דלא קאי בהצעת המיטה של הבעל אלא של שאר מיטות, ורק בגמ' גרסו תיבת "לו", שאז מתייחסת לבעל הצעת המיטה, ולפ"ז אין ראייה משום שישנם ב' אופנים של הצעת המיטה, שכל הראיה יסודה במה שהיה כמין סתירה בין המשנה לבין המבואר בגמ', ומזה יצא דע"כ ישנם תרי גווני הצעת המיטה, אבל לגירסא זו מעיקרא דיברו בדברים שונים, שהמשנה איירי בהצעת שאר מיטות, ובגמרא איירי בהצעת מטה לבעלה לבדו, ע"כ.

ועכ"פ למסקנא נקטו התוספות עיקר כשיטת ר"י, שיש לחלק בתוך הצעת המיטה בין הפעולות השונות. והוא מבואר ממה שבפרק אע"פ (סא. ד"ה אבל) נסמכו על דבריהם בריש מסכתין, וכתבו, והא דתנן שלוש אינה מצעת, כתבתי בריש מכילתין דלא הוי כמו הצעת המיטה דמתניתין. וכך הוא מפורש בפסקי התוספות (אות טז) לרבינו יעקב מגורטהויזן, וז"ל, "נדה אסורה בפריסת סדין לבעלה וכו', והצעת כרים וכסתות מותר לנדה". וע"ע בתוספות שאנץ (ד: ד"ה הצעת) שכתב גם ככל דברי התוספות אליבא דב' הגרסאות.

ביאור שיטת הרשב"א דנראה שאסר כל הפעולות השייכות בהצעת המטה

אמנם מהרשב"א נראה שתפס עיקר, שכל חלקי הצעת המטה אסורה, דהנה בחידושו (סא. א"ר יצחק) השמיט לתיבת 'לו' במשנה, ואעפ"כ כתב מתחילה לפרש כדברי רש"י, שבשני המקומות איירי בהצעת המטה של בעלה, ויש לחלק בין סוג הפעולות, דבמתניתין דתנן שלוש אין מצעת את המטה, התם להפך בכרים וכסתות ובדרך כפיה, אבל הכא לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח, ומשום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו, וחכמים השיאוהו עצה טובה להנהיג זאת בישראל כפירש"י. אבל מיד בסמוך כתב הפירוש כגירסת הספרים בתוספות שגם השמיטו גם תיבת 'לו', וחילקו בין מתניתין שדיברה בהצעת המטות כולן, אבל הכא להציע מטתו בלבד, ובמתניתין לא גרסינן ומצעת 'לו', אלא ומצעת את המטה, והכא גרסינן ומצעת לו, וכן מצאתיה בספרים מדוקדקים, ע"כ.

ומסיפא שלו קצת נראה שנטה לתפוס עיקר כפירוש השני. וכך נראה מבואר בדבריו בתורת הבית (ב"ז ש"ב פס' א דף ד.), שהשמיט לכל חילוק זה בין הפעולות, ורק הביא הא דמבואר בגמ' בהיתר להציע המטה שלא בפניו, וכדכתב:

"הצעת המטה לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה, ואע"פ שהוא יודע שהיא מציעתו, אין בכך הרגל כל כך אלא כשהיא מציעתו והוא רואה".

וגם בתורת הבית הקצר (שם) כתב רק החילוק בין בפניו לשלא בפניו, ולא חילק בין הפעולות השונות. ומשמע דלא שמיע ליה חילוקו של תוספות.

ומצאתי לתשובת הרשב"א (ח"ד סי' קסט), דמשמע ממנו דלא ברירא ליה דיו אם יש לחלק בין המלאכות, וקאי שם בבירור חיובי האשה לבעלה, וכתב בזה"ל:

"שלוש אינה מצעת את המטה וכו', לפי גרסאות שבגמרא מצעת לו מטתו כדי שתהא חביבה לו, שדבר זה וכיו"ב מביאין לידי קירוב הדעת בין איש ואשתו. ושמא אינה מצעת לו כרים וכסתות שיש בזה טורח ועמל, אלא מצעת לו לבדין וסדינין".

והרי לן דמרישא הוה פשיטא ליה שחייבת בכל חלקי הצעת המטה, מאחר ובכולם יש משום חיבה, ולכן למרות שהכניסה לו ג' שפחות מציעה מיטתו, ורק בסיפא כתב על דרך האפשר לחלק בין הפעולות. ואף שכאן אין תורת ודאי עליו, מ"מ נראה שסוגיא בדוכתא עדיפא, ואעיקרא כתורת הבית שנחת לפרש כל הדינים בפרטות, ושם לא חילק ביניהם, ומשמע דס"ל עיקר לאסור בכולם.

וגם בחידושי הרא"ה (סא. ד"ה ארבע) נקט כשיטת הרשב"א, וכתב למסקנא, דרבי יצחק מטתו בלבד קאמר, דהכי איתא בנסחי ומצעת לו את המטה, ובמתניתין ומצעת את המטה, ע"כ. והיינו שחילק בין הצעת מטת הבעל להצעת שאר המיטות. ואזיל לדרכו בהלכות נדה שלו מכת"י (גערליץ, פ"ה אות ד), כתב רק החילוק דשלא בפניו. והיינו משום דאזיל לשיטתו שאין לחלק בתוך הפעולות. אלא דמ"מ אף שלענין מעשה שמענו מדבריהם שכל חלקי הצעת המטה אסורה, אבל מצד הסברא טעון הדבר יישוב, מדוע אף במה שהוא מחובתה ויש בו טורח חשיב כחיבה. ועיין מזה לקמן.

הדעות, שהותרו הפעולות שיש בהם משום טורח

אבל רוב הראשונים הסכימו לשיטת רש"י ור"י, וכ"כ בתוספות רי"ד (סא. ד"ה ארבע) וכ"ה בפסקיו (עמ' קצד בהערה רנה) בחלק מהכתבי יד, שאינה דומה הצעה זו להצעה דמתניתין, דהתם מיירי בהצעת הכרים והכסתות שיש בהם טורח יותר, אבל הצעה דהכא הוא לפרוס הסדינין על המיטה שהוא לקירוב וחיבה דומיא דהצעת הכוס.

ואזיל אחריו נכדו הרי"א בפסקיו (פ"ה ה"ג אות ד עמ' צא), וכתב, דאפילו הכניסה לו מאה שפחות, מוזגת לו את הכוס ומצעת לו מטתו בלבד, לא בהצעת כרים וכסתות האמורה למעלה שהוא דבר של טורח, אלא לפרוס לא סדינין ולבדין על מטתו, ע"כ. וגם הרא"ש בפסקיו (פ"א סי' ט) נקט, דתרי גווני הצעות ישנם, וכתב ככל ראיית התוספות, עיי"ש. וכ"ה בתוספותיו (ד: ד"ה והצעת). ובהמשך המסכת (סא. ד"ה אבל) זכר לגירסא השניה. וכן הריטב"א (נט: ד"ה ומיהו) הסכים לזה, ומתחילה הביא זאת בתורת קושיה, ולכך כתב כדפירש"י, שבמשנה אינו אלא הצעת לבדין בעלמא, ועוד דהתם במטה שלו לחוד וכדקתני מצעת לו, ואילו הכא מיירי בשאר תיקון המטה ובכל המטות שבבית. וכן בריש המסכת (ד: ד"ה והצעת), כתב בפשיטות בשם התוספות, שאין איסור אלא הצעת הסדינין שהן הכנה לשכיבה, אבל הצעת כרים וכסתות בלבד מותר. וגם רבינו אברהם מטול מבעלי התוספות (הובא בקובץ ראשונים להלכות נדה עמ' שו) כתב כן בהרחבה בשם ר"י, וז"ל:

"נראה לרבינו יצחק כי הצעת המטה שאסורה נדה לעשות, היינו דוקא פריסת סדינין ובגדים נאים, אבל להציע הכרים לבד מותרת דליכא הרגל בזה, וכן מוכח בפרק אע"פ, דמסיק אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא מצעת לו את המטה, וקשה וכי חולק ר"ה על המשנה דתנן ג' אינה מצעת לו את המטה, ומפרש דהך הצעה היינו פריסת סדינין ובגדים נאים שהיא עבודה קלה ודברים המרגילים לידי אהבה, תיקנו חכמים לעשות כדי שתהא חביבה בעיניו יותר, ובתור הכי מסיק נדה עושה לבעלה חוץ מהצעת המטה, משמע דבהך הצעה דאיירי, בה מיירי מדלא אסיק לה אמתניתין קודם דברי ר"ה, והך הצעה דוקא המביאה לידי אהבה אסרו בנדה, שגם היא מביאה לידי הרגל עבירה".

ועוד כתב כן בהרחבה גדולה בשיטה למו"ק לתלמידו של רבינו יחיאל מפריש (בהוצ' מכון הרי פישל, כ: ד"ה ומצעת), עיי"ש. וככל זאת כתב האור זרוע (ח"א סי' שס), והביא הסתירה ושמכורח זאת ודאי י"ל כפירש"י דתרי גווני הצעת המטה נינהו. והוסיף שכן אמר רבינו יצחק ב"ר שמאל, שהצעת המטה האסורה, היינו פריסת סדינין, ומשום דמילי חיבה נינהו יש לחוש להרגל עבירה, אבל הצעת מטה ממש בלא פריסת סדינים, ההיא שריא אפילו בפני בעלה, ע"כ.

וכן המאירי בריש מסכתין (ד"ה אף) הביא לכל דברי התוספות, ובהמשך המסכת (נט: ד"ה אמר המאירי) נקט בהדיא עיקר לחלק בין הפעולות, וכתב,

"אפילו בארבע מוזגת לו את הכוס וכו', ואנו גורסים בה ומצעת לו את המטה, אלא שנו מפרשים אותה בהצעת סדינים לבד מפני שדברים אלו מביאין אותה לידי חיבה, ואין לה להפקיע את עצמה מדברים המחבבים אותה אצל בעלה."

ודחה הגרסא הנוספת, עיי"ש. וכ"כ בפשיטות בנדה (סד: ד"ה אף) בשם התוספות. וכ"כ בהגהות מיימוניות (פי"א מהל' איסור"ב אות ג) בשם רש"י ורבינו תם.

וכ"כ מהר"ח או"ז בדרשותיו (סי' כב), שאמרו רבוותא דוקא פריסת סדין וכיסוי שהוא דרך חיבה, אבל לא שאר הצעות. וכ"כ הטור (סי' קצה) וז"ל:

"ואסורה להציע מטתו בפניו, ודוקא פריסת סדינין והמכסה שהוא דרך חיבה, אבל הצעת הכרים והכסות שיש בו טורח ואינו חיבה שרי. ושלא בפניו הכל מותר אפילו הוא יודע שהיא מצעת אותה".

וכ"ה באהע"ז (סי' פ). וכ"כ רבינו ירוחם (חלק חוה נכו"ו ח"ד רכד ע"ב) והמרדכי (הל' נדה רמז תשמג) והאגודה (פ"א אות ד) ובפירוש רבינו יהודה אלמדארי (הובא בקובץ שיטות קמאי ח"ב עמ' א' שע) ובספר צדה לדרך (מ"ג כ"ב פ"ז) ובספר שבילי אמונה (נתיב ג שביל א) והנימוקי יוסף (נט: ד"ה יושבת) ובספר עץ חיים לרבינו יעקב חזן (הל' נדה ושאר עריות פ"ט), וגם רבינו קרשקש (שם) נראה שנקט עיקר כשיטה זו. וכן נראה דעת הר"ן, שבדבריו סביב הרי"ף (כה: מדפה"ר ד"ה אבל) הביא לשון רש"י, ומאידך כתב שאחרים פירשו, דמתניתין להציע המטות כולן, אבל הכא להציע מטתו בלבד. ולא הכריע בינותם. אבל בחידושו (סא. ד"ה א"ר חנינא) נקט בפשיטות כדעת רש"י.

ושמא נראה לפרש כן אף בדעת הרי"ף, שגם במשנה (כד מדפה"ר) גרס לתיבת 'לו', והיינו שפטורה מהצעת מטתו, ומאידך לקמן (כה: מדפה"ר) בהא דרב הונא דקאמר דאע"פ שבהכניסה לו ד' שפחות יושבת בקתדרא, מ"מ חייבת בג' מלאכות, וגרס שם לתיבת 'לו' בהצעת המטה. ולפי תמונת ה' הנראית מיישוב הראשונים,

נראה שגם בו צריך להעמיד, דיש לחלק בתוך הצעת המטה בין הפעולות של עבדות לבין פעולות של חיבה.

בירור דעתם של כמה מהראשונים שהזכירו לדין הגמ' כמות שהוא

ויש לדון בדברי כמה וכמה מן הראשונים, שסתמו דבריהם כפי הדין הנזכר בפשיטות בגמ', שאסורה הצעת המטה, אבל שלא בפניו מותר, ולא נחתו לחלק בתוך הצעת המטה, שחלקם אסורות וחלקם מותרות אפילו בפניו. ולכאורה יש מקום לדקדק בדחיית התוספות מצד הגירסא לראיית רש"י ור"י, שאין כוונת הדחיה כלפי עיקר הדין שאין נכון לחלק בין הפעולות, מאחר שבכולם יש משום חיבה, אלא מגמת הדחיה הינה כלפי הראיה מהגמ', שלפי חלק מהגרסאות אין ראייה לחילוק זה, אבל לעולם אפשר שהסברא מצד עצמה על מכונה עומדת, וגם לגירסא זו י"ל דמה שאסרה הגמ' היינו הפעולות שיש בהם משום חיבה. ולפ"ז גם לראשונים דליכא סתירה, מאחר שבמשנה גרסו דין הצעת המטה לאחרים, ואילו בגמ' מיירי בהצעה לבעלה, ולכן סתמו דבריהם כדברי הגמ' שהצעת המטה אסורה, מ"מ הווא פשיטא להם שרק הפעולות שיש בהם משום חיבה אסורות, משא"כ הפעולות שיש בהם משום טורח וחייבת בהם האשה שהם מותרות.

ושו"ר שככל סברא זו העלה בפרדס רמונים (שפתי חכם ס"ק טו) לגירסת הספרים שבתוספות, וכתב, דאע"פ שאין ראייה לחילוק זה, אך מ"מ י"ל דלא פליגי על זה, וגם בלא ראייה י"ל דמודו לחילוק זה, דטעמא דמסתבר הוא, שלא אסרו בנדה אלא רק דברים שלא חיבה, ולא דברים שלא טורח שזה מעשה עבדות. והביא ראייה לדבריו מהמדרכי, דמחד בהלכות נדה (רמז תשמג) כתב החילוק בין הצעת הכרים לפריסת הסדינין, ואילו בכתובות (רמז קפב) הביא דעת הספרים הנ"ל, דלא גרסינן לתיבת 'לו' במשנה. ועוד הוכיח כן מרבינו ירוחם, שבחלק חוה (נכ"ו ח"ד רכד ע"ב) כתב החילוק בין הפעולות, ואילו בחלק מישרים (נכ"ג ח"ה סו"ד נו ע"ד) הביא הגרסא במשנה כהני ספרים שהשמיטו לתיבת 'לו'. ומוכח מדבריהם דאע"פ שלא גרסו לתיבת 'לו' במשנה, ולהכי אין ראייה מהגמ' לחלק בין בפעולות, מ"מ שאינו תלוי בדוקא זה בזה, ואמרו כן מצד הסברא שיש לחלק בין פעולה של חיבה של טורח.

אמנם נראה שאין ראיותיו מוכרחות, הן במה שהביא ראייה המדרכי, שהרגיל בדבריו שם ליבו שעיקר דרכו הוא בליקוט דברי הראשונים שבאו לפניו, ופעמים רבות שאין שפה אחת בדבריו, ובתוך כדי דיבור אפשר שיביא בסתימת לשון לכמה שיטות החולקות זו עם זו, וכלל לא יפרש דפליגי ביניהם, וכזאת מציינו בקרוב לן בדבריו בשבת (רמז רלח) בענין איסור אכילה עם הנדה, עיי"ש. וא"כ אינו מוכרח ממה שהביא לב' שיטות הנראות כסותרות זו את זו. וגם מהרשב"א יש לדחות זאת, דאמנם גם הוא גרס במשנה בלא תיבת לו, ואע"פ"כ מעיקרא פירש כרש"י לחלק בתוך הצעת המטה, אבל למסקנא דחה זאת ופירש במשנה דאיירי בשאר מטות, ולפ"ז מבואר שנקט שכל הצעת המטה אסורה, ממה שבתורת הבית השמיט לכל חילוק זה, וכדברים אלו מבואר גם מדברי הרא"ה בחידושי ופסקיו כמבואר לעיל. ולפ"ז כמו שבסתימת לשונם מוכח שכל הצעת המטה אסורה, הוא הדין לשאר הראשונים שסתמו דבריהם. ועכ"פ נראה שמידי ספק לא יצאנו. וצ"ע.

דעת ר"י מלוניל שהאיסור משום הרהור של הבעל

והנה לשתי השיטות בראשונים איכא צד שוה, שסברו שניהם שהצעת המטה הוי בכלל דברים של חיבה, וזהו שאמר רב הונא כלפי שני צידי המטבע, דמחד אפילו הכניסה ארבע שפחות, מצעת לו המטה ומוזגת הכוס וכו', ומאידך מהאי טעמא גופא שהם דברים של חיבה, אסור לה לעשותם כשהיא נדה. ורק נחלקו אם כל חלקי הצעת המטה כלולה בזה, או רק פריסת הסדינים.

אבל ר"י מלוניל (נ:ט) פליג באופן מהותי ביסוד טעם האיסור להצעת המטה, ובשונה מב' שיטות הראשונים שגרסו ברב הונא לענין הכניסה לו ד' שפחות דאפ"ה מצעת לו המטה, שמזה למדנו דהוי בכלל דברים של חיבה, איהו השמיט לדין זה בחיובים שנתרו לאשה אף כשהכניסה לו ד' שפחות, מאחר ואינו בכלל חיבה, ולדרכו נקט בחיובים אלו רק מזיגת הכוס והרחצת פיו"ר. אבל מאידך במלאכות שאסור לאשה לעשות לבעלה כשהיא נדה, כן כלל לאיסור זה עם השנים הנוספים. ולכאורה הוא אינו מחוור, שאם מלאכה זו אינה בכלל דברים הגורמים לחיבה, א"כ מדוע אסר אותה בנדה. וע"כ צריך לומר דאיכא למלאכה זו טעם ממצע, דמחד אינו בכלל דברים של חיבה, ומאידך אסור הוא משום דבר המרגיל לערוה.

וכל זאת כתב בכמה מקומות ומהם תושלם תמונת שיטתו, ומתחילה במשנה (נ:ט) כתב:

"אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה וכו', מוזגת לו את הכוס ומרחצת לו פיו"ר לא גרסינן במתניתין, דהני ודאי פשיטא לן דעבדא ליה, דדברים המרגילים חיבה הן, מדאסרינן להו לנדה דלא תעביד לבעלה מזיגה והרחצה, כדאמרינן בגמרא. שלוש אינה מצעת את המטה וכו', ארבעה, אינה עושה לו שום דבר ויושבת בקתדרא, אבל מזיגה והרחצה אכתי עבדא, כדאמרינן בגמ'".

ומדבריו אלו מתבאר להדיא שעשה פלגינן דיבורא בין מזיגת הכוס והרחצת פיו"ר לבין הצעת המטה, דס"ל שרק בב' הראשונים איכא משום חיבה משא"כ בהצעת המטה. ואזיל לדרכו בדברי רב הונא בהכניסה לו ד' שפחות, וכתב:

"גרסינן אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא, אבל מוזגת לו את הכוס ומרחצת לו פיו"ר, ולא גרסינן ומצעת לו את המטה, כי היכי דלא תיקשי אמתניתין דקא פטר למצעת את המטה כיוון שיש לו ג' שפחות".

והרי קמן בהדיא דלא חשיב להצעת המטה בכלל דברים המביאים לחיבה, אלא ממלאכות שהם מחיוביה, ולכן בהכניסה לו ג' שפחות פטורה היא לגמרי מהצעת מטתו. ולפ"ז לכאורה מאחר שאינה בכלל חיבה, א"כ גם לאידך גיסא לא תיאסר מלאכה זו בנדתה, אך אעפ"כ הכליל ר"י מלוניל מלאכה זו עם השתים הנוספות לענין זה, וע"כ שסבר שטעם שונה יש להם, ובאמת נתן טעם למלאכה זו לבד, וכתב, "לא אמרין דנדה אינה מצעת לבעלה את המטה, אלא בפניו, כדי שלא יתאוה לה". וביאור כוונתו הינה, שטעם החיבה שייך הוא מצד שניהם, שבזה תכלית עשיית הפעולה שעושה האשה היא בשביל כך, ולולא זאת כלל לא היתה עושה אותה, וכמ"ש רש"י, משום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו, משא"כ הצעת המטה החשש הוא מצד הבעל, דאע"פ שאין האשה מלאכה זו מצד חיבה אלא מחמת חיוביה כלפי בעלה, מ"מ עצם עשיית הפעולה בהיותה שייכת למילי דמטה, יש בזה משום חשש הרהור לבעל, אע"פ שכוונת האשה בעשייתה כלל אינה מצד חיבה, והיינו דכתב, כדי שלא יתאוה לה, שתלה האיסור מצד הבעל בלבד. ומוזה שמא גם יש ללמוד לטעם שחששו חכמים יותר מאשר מזיגת הכוס, שבאיסור זה אע"פ שכל תכלית הפעולה היא מצד חיבה, מ"מ התיירו באשה נדה למזוג לו בפניו ע"י שינוי, משא"כ בהצעת המטה דאע"פ

שאינן תכליתה כלל משום חיבה אליבא דר"י מלוניל, אפילו הכי לא התירו פעולה זו אלא שלא בפניו. וע"ע מסברא זו להלן.

ונראה שהוא מעין הא דכתב הראב"ד בבעלי הנפש (שער הפרישה), לענין איסור שינה עם אשתו נדה כל אחד בבגדו, שהשוו בגמרא בשבת (יג.) ענין עליית העוף והגבינה על שולחן אחד לענין נדה, שכשם שהשולחן הזמנה לאכילה כך המטה הזמנה לתשמיש, ע"כ. ומינה נלמד גם לענין הצעת המטה, דאף שהיא פחות חמורה משינה ביחד, מ"מ יש בזה כמין הזמנה לתשמיש.

ומעין השוואה ביניהם עשה בהדיא הרב השואל בשו"ת התשב"ץ (ח"ג ס"מב), בענין גדרי איסור שינה במטה אחת, וז"ל:

"כל מטה מזומנת היא לשכיבה, ואמרו לך לך אמרין נזירה סחור סחור לכרמא לא תקרב, ויהיה אסור לישן לה באותה מטה כלל ועיקר, שהרי אמרו רז"ל על מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ וכו' והצעת המטה, וכו', והצעת המטה בפניו, דמשמע בפניו אסור משום שהמטה הזמנה לשכיבה היא."

ומשמע מדבריו גם שהאיסור הוא בעצם הפעולה ללא שייכות למניעה לעשותה. וראה בפירושי רבינו פרחיה בשבת (יג. ד"ה איבעיא), בהא דנסתפקה הגמ', אם מותר לנדה לישון עם בעלה באותה מיטה כשכל אחד בבגדו, וכתב על כך, "ויש לתמוה על בעיא זו ולומר מאיזה ענין היה הדעת נוטה שמותר לנדה לישון עם בעלה בבגדה". ועכ"פ בשורת הדין למדנו מדברי ר"י מלוניל, דס"ל לאסור את כל חלקי פעולות הצעת המטה בזמן נדתה.

ומצינו לכמה מהראשונים שזכרו לשיטתו, וכך כתב מתחילה בחידושי הרא"ה (סא. ד"ה ארבע), וז"ל:

"ארבע יושבת בקתדרא וכו', ולא גרסינן ומצעת לו את המטה, דהא יושבת בקתדרא, וליכא למימר פריסת לבדין כדפירש"י, דלא הו"ל למינקט לישנא דמתניתין."

ובחידושי תלמידו רבינו קרשקש (סא. ד"ה אע"פ) נתבאר הטעם לשיטה זו, דאעפ"כ גרסו להצעת המטה, וכתב, "ואיכא מ"ד דלא גרסינן ליה, ואגב אידך דרב הונא אישתבוש ספרים". והיינו כשיטת ר"י מלוניל, דאע"פ שאסר רב הונא לנדה לעשות זאת, מ"מ סבר שאין לגרוס מלאכה זו בכלל המלאכות שחייבת האשה שיושבת בקתדרא.

וגם המאירי (נט: ד"ה אמר המאירי) רמז לשיטה זו, וכתב:

"פירשו בגמ' שאפילו בד' מוזגת וכו', ואנו גורסים בה ומצעת לו את המטה, אלא שאנו מפרשים אותה בהצעת סדינין לבד מפני שדברים אלו מביאין אותה לידי חיבה."

והפלא הוא שגם רש"י גופיה שהינו אבי השיטה דס"ל לחלק בתוך הצעת המטה, במהדורא קמא שלו המובא בשיטה מקובצת (סא. ד"ה אע"פ), מתבאר שהוא גם אבי השיטה שסלל ר"י מלוניל, וכתב, דלא גרסינן ומצעת לו את המטה, ולא אמרן דנדה לא מצעת לבעלה את המטה אלא בפניו שלא יתאוה לה, ע"כ. וע"כ די"ל שחזר בו, ולכן הוצרך לחלק בתוך הצעת המטה בין הפעולות. ושו"ר שרבינו משה הכהן מלוניל בהגהותיו לרמב"ם (פכ"א מהל' אישות ה"ז) גם כתב, שבספרים מדוייקים לא גרסינן במימרא דרבי יצחק, ומצעת את המטה, ורש"י כתב לא גרסינן ליה, ע"כ. ונתכוון למהדורא קמא שלו.

ומעתה נראה לחזור לבאר בדעת הרשב"א והרא"ה, שנקטו לאסור גם את כל הצעת המטה, והם בשונה מר"י מלונגיל כן סברו שיש בה משום חיבה, ולהכי הוקשה בהם מה יענו על סברת הראשונים לחלק בין הפעולות שהם משום חיבה לאלו שמחוייבת בהם, ולמה שנתבאר בר"י מלונגיל שבפעולה זו ישנו חסרון בעצם קיומה שעלולה להביא לדבר עבירה, ללא תלות בטעם הגורם לה, לכן ס"ל דאף בחלקים שהם טורח וחייבת בהם, ישנו איסור מצד הבעל שלא יתאוה לה. ובזה נראה שבית הספק יגדל בדעת הראשונים שסתמו דבריהם, וכתבו לאסור הצעת המטה ללא חילוק בתוכה, האם הוא מחמת שהיה כ"כ פשוט להם שאין לאסור אלא מה שיש בו משום חיבה, ולכן לא הוצרכו לפרש זאת, או שמא באיפכא שסתמו דבריהם מאחר וסברו שבאמת הכל אסור. וצ"ע.

מסקנה

ולענין הלכה, כתב בית יוסף (ד"ה ומ"ש ודוקא) על גבי דברי הטור בחילוקו בין הפעולות, שכן כתבו התוספות והביאו ראייה מפרק אע"פ, ואע"ג דכתבו דלגירסת קצת ספרים אין משם ראייה, הרא"ש כתב דבריהם סתם ולא חשש לגירסת אותם ספרים, וכ"כ המרדכי בשבועות וכ"כ רבינו ירוחם וכ"כ הגה"מ בשם ר"ת ורש"י, ע"כ. וכך פסק בש"ע (סעי' יא) וכתב, "אסורה להציע מטתו בפניו, ודוקא פריסת סדינים והמכסה שהוא דרך חיבה, אבל הצעת הכרים והכסתות שהוא טורח ואינו חיבה שרי. ושלא בפניו הכל מותר, אפילו הוא יודע שהיא מצעת אותה". ולשונו לקוחה מהטור. ודבריו מקבלים משנה תוקף כשנמצאנו למדים שכך נקטו רוב מנין ובנין של הראשונים עשרות במספר.